

T.C.
AİLE VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : 72079556-610-571
Konu : Soru Önergesi (7/64620)

21.06.2022

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi : 27.05.2022 tarihli ve 1021367 sayılı yazınız.

İlgi yazı ekinde alınan İstanbul Milletvekili Sayın Züleyha GÜLÜM tarafından Bakanlığımıza yöneltilen 7/64620 Esas Numaralı yazılı soru önergesine, Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 99 uncu maddesi uyarınca hazırlanan cevabi yazımız ekte sunulmuştur.

Bilgilerinize arz ederim.

Derya YANIK
Bakan

Ek: Cevap Metni (4 sayfa)

**İstanbul Milletvekili Sayın Züleyha GÜLÜM'e Ait 7/64620 Esas Numaralı Yazılı Soru
Önergesine İlişkin Cevap Metni**

Türkiye’de engelli kadın ve kız çocukları dâhil engelli kişilerin insan hak ve özgürlüklerinden tam ve eşit şekilde yararlanmasını temin ve teşvik etmek üzere alınması gereken tedbirler politika düzeyinde benimsenmiştir. Engellilik konusunun tüm politika alanlarında gözetilmesi ve hak temelli bir yaklaşımla kurgulanması ile engellilerin politika oluşturma ve karar alma mekanizmalarına katılımının temin edilmesi engellilik politikasının temel dayanağını oluşturmaktadır.

Bu çerçevede, farklılıklara saygı ve toplumsal bütünleşme temelinde engellilerin eşit vatandaşlar olarak insan onuruna yaraşır bir yaşam sürdürmeleri temel hedef olarak belirlenmiştir. Engelliler politikasının uluslararası dayanağını ülkemiz tarafından sırasıyla 2009 ve 2015 yıllarında onaylanan Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme (EHİS) ve İhtiyari Protokolü, ulusal dayanağını ise Anayasa ve Engelliler Hakkında Kanun oluşturmaktadır.

Türkiye’de mevcut engelliler politikasına ilişkin yaklaşım, engellilik alanında çerçeve kanun niteliğinde olan ve 2005 yılında çıkarılan 5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun ile şekillenmiştir. Bu Kanunla engellilere yönelik politika ve hizmetlerin geliştirilmesi ve uygulanmasında, engellilerin insan onur ve haysiyetinin dokunulmazlığı temelinde, kendi seçimlerini yapma özgürlüğünü ve bağımsızlığını kapsayacak şekilde bireysel özerkliğine saygı gösterilmesinin esas olduğu, engelliliğe dayalı ayrımcılık yapılamayacağı, engellilere yönelik politika oluşturma, karar alma ve hizmet sunumu süreçlerine engellilerin katılımı, fırsat eşitliği, erişilebilirliğin sağlanması, istismarın önlenmesi, aile bütünlüğünün korunması, engeli olan kadın ve kız çocuklarının çok yönlü ayrımcılığa maruz kalmalarının önlenmesi, engelli çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve engellilere yönelik mevzuat düzenlemelerinde Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının görüşünün alınmasının esas olduğu belirlenmiştir.

Bakanlığımızca, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanununun “Tanımlar” başlıklı 3 üncü maddesinin (c) ve (d) fıkralarında tanımlanan engelli bireylerden bakıma ihtiyacı olan ve ailesi yanında kalması mümkün olmayan engelli bireylere aynı maddenin (f) fıkrasında belirtilen yatılı ve resmi engelsiz yaşam, bakım, rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerinde engelli bireylerin öncelikle insan onuruna ve engelli haklarına uygun olarak bakımına, beslenmesine, korunmasına, becerilerinin geliştirilmesine ve sosyal hayata uyumuna ilişkin bakım ve sosyal rehabilitasyon hizmetleri sunulmaktadır.

Bedensel, zihinsel ve ruhsal engelli bireylerin tespiti, incelenmesi, bakım hizmetleri ve aile danışmanlığı hizmetlerinin niteliği ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar, 03.09.2010 tarih ve 27691 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan “Engellilerin Bakımı Rehabilitasyonu ve Aile Danışmanlığı Hizmetlerine Dair Yönetmelik” ile belirlenmiştir. Bu kapsamda, hazırlanan Sosyal İnceleme Raporu ile ilgili mahkemelerce verilen bakım tedbir kararı veya bir bakım merkezine yerleştirilme kararı doğrultusunda engelli kadınlar ve kız çocukları dahil olmak üzere engelli bireyler korunma ve bakım altına alınmaktadır. Nisan 2022 tarihi itibarıyla, 104 resmi engelli bakım merkezinde 6.844 engelli bireye yatılı bakım hizmeti verilmektedir. Bu merkezlerden 1.842 zihinsel engelli kadın birey (çoklu engeli olan kadınlar dahil) yatılı bakım hizmeti almaktadır.

Bakanlığımıza bağlı bakım ve rehabilitasyon merkezlerinin yanında özel bakım merkezleri de mevcuttur. Kanunen belirlenen kriterlere uygun, bakım gereksinimi duyan engelli

bireyler özel bakım merkezlerine yerleştirilmekte ve ücreti Bakanlığımızca karşılanmaktadır. Özel bakım merkezleri sayısı 2022 yılı Nisan ayı itibarıyla 298 olup, yararlanan engelli birey sayısı 25.811'dir. Özel bakım merkezlerinden hizmet alan zihinsel engelli kadın sayısı 3.311'dir (çoklu engeli olan kadınlar dahil).

Engelli bakım hizmetleri yabancı uyruklu birey ve aileleri de kapsayıcı olarak verilmektedir. İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından kaydı sağlanan ve geçici kimlik numarası verilen, Türkiye'de yasal olarak oturma izni bulunan yabancı uyruklu engelli bireyler ikamet izni süresince engelli bakım hizmetlerinden ilgili mevzuat hükümlerince belirlenen durumlara sahip olmaları, bu koşulları taşımaları ve belgeleri temin etmeleri şartıyla yararlanabilmektedir.

Engelli kadınlar ve kız çocukları dahil olmak üzere engelli bireylerin sosyal hayata katılımlarını sağlamak ve bağımsız yaşama geçişi kolaylaştırmak amacıyla 20.10.2016 tarihli Engelli Bireylere Yönelik Umut Evleri Yönergesi hükümlerince yürütülen ve resmi bakım rehabilitasyon ve aile danışma merkezlerine bağlı olup, ev tipi sosyal hizmet kuruluşu olarak adlandırılan-ek ünite şeklinde konumlandırılan, engelli bireylerin müstakil veya apartman dairelerinde en fazla 6 kapasiteli olarak hizmet verdiği umut evlerinde bakım hizmetinin yaygınlaştırılmasına çalışılmaktadır. Resmî yatılı bakım merkezlerine bağlı 148 umut evi bulunmakta olup hizmet alan engelli birey sayısı 654'tür.

Diğer taraftan, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun "Engelli personel çalıştırma yükümlülüğü" başlıklı 53 üncü maddesi uyarınca kamu kurum ve kuruluşlarının %3 oranında engelli istihdam etme yükümlülüğü vardır. 2011 yılında anılan maddede yapılan değişiklikle, engellilerin merkezi sınav ve kura ile devlet memuru olmalarına imkân tanınmıştır. Bu kapsamda, zihinsel engelli bireyler de eğitim durumlarına göre merkezi sınava veya kuraya katılmakta ve böylece kamuda istihdam edilme hakkını elde etmektedir.

Engelli Kamu Personel Seme Sınavı (EKPS) engelli adayların eğitim durumları ve engel gruplarının yarattığı dezavantajlar göz önünde bulundurularak yapılmaktadır. Sınav soruları, engel grupları itibarıyla öğrenme ve algılama düzeyleri ile dil gelişimleri ve sözel iletişim güçlükleri esas alınmak suretiyle engellilerin bilgi, yetenek ve becerilerini ölçecek şekilde hazırlanmakta ve adayların, engel grupları ve ulaşılabilirlikleri göz önüne alınarak uygun ortamlarda yapılmaktadır. EKPS kapsamında zihinsel engelli bireyler için ayrı sorular hazırlanmakta, talep etmeleri durumunda ise işaretleyici-okuyucu ve ek süre verilmektedir.

Ülkemizde açık işgücü piyasasında istihdamı güç zihinsel ve ruhsal engelli bireyler için korumalı işyeri uygulaması ile zihinsel engelli ve ruhsal engelli bireylerin bağımsız bireyler olarak toplumsal yaşama katılımı desteklenmektedir. Bu kapsamda en az 5 zihinsel engelli bireyin çalıştığı işyerleri korumalı işyeri statüsü alabilmekte ve çeşitli devlet desteklerinden yararlanabilmektedir. Sağlanan destekler kapsamında korumalı işyerlerinde çalışan zihinsel veya ruhsal engelli çalışanların ücretlerinin bir kısmı Bakanlığımız tarafından karşılanmaktadır. Bu çerçevede, 2022 yılı birinci altı aylık dönemde her bir engelli için ödenen aylık tutar 1.298,63 TL'dir.

2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun kapsamında %40 ve üzeri oranda engelli raporu olan, sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen ortalama aylık geliri, asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden (2022 yılı için 1.417,80 TL) az olan Türk vatandaşlarına %40-%69 arası engel oranı için 865,76 TL, %70 ve üzeri engel oranı için 1.298,63 TL olmak üzere engelli aylığı bağlanmaktadır.

Diğer taraftan, 18 yaşından küçük, özel gereksinim düzeyi en az hafif düzeyde olan veya %40 ve üzeri oranda engelli olan yakını bulunan, sosyal güvencesi olmayan ve hane içinde kişi başına düşen aylık geliri asgari ücretin aylık net tutarının 1/3'ünden (2022 yılı için 1.417,80 TL) az olan vatandaşlarımıza yönelik aylık 865,76 TL engelli yakını aylığı bağlanmaktadır.

Engelli aylığı ve engelli yakını aylığı gibi sosyal yardımların yanı sıra “2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu” kapsamında ekonomik ve sosyal yoksunluk içinde bulunan bakıma muhtaç engelli bireylere bakım veren engelli yakınına evde bakım yardımı verilmekte olup, bu yardımdan yararlanan kişi sayısı yaklaşık 540.000’dir. Yaklaşık 72.000 zihinsel engelli kadına (çoklu engeli olan kadınlar dahil) bakım veren engelli yakını evde bakım yardımından faydalanmaktadır.

Ayrıca, Avrupa Birliği IPA II kapsamında finanse edilen Dünya Sağlık Örgütü Koordinatörlüğünde Bakanlığımız ile Sağlık Bakanlığı iş birliğinde “Zihinsel/Ruhsal Engelli Bireyler İçin Sosyal İçerme Projesi” yürütülmektedir.

Türkiye’nin engel grubuna yönelik özel olarak hazırlanan hak temelli ilk ve tek eylem planı olan “Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Bireylere Yönelik Ulusal Eylem Planını (2016-2019)” 3 Aralık 2016 tarihinde uygulamaya koymuştur. Eylem planının uygulamada olduğu sürede “Otizm Tarama ve Takip Programı” geliştirilmiş bu sayede otizmlili çocuklar erken tanılanmaya başlanmıştır. Erken tanılanabilen otizmlili çocukların erken eğitime erişimleri ile birlikte hayatın her alanına katılabilmelerinin önü açılmaya başlanmıştır. Yine eylem planı ile birlikte ailelerin üstlendiği sorumluluğu paylaşmak amacıyla Otizm Yatılı ve Gündüz Merkezleri açılmaya ve yaygınlaştırılması hedeflenmiştir.

2021 yılında 3 ilde otizmlili bireylere yönelik ihtisaslaşmış Otizm Gündüz Yaşam Merkezleri açılmış olup, 2022 yılında 10 yeni gündüz/yatılı otizm merkezinin daha faaliyete geçirilmesi planlanmaktadır.

Diğer taraftan, kadına yönelik şiddetle mücadele çalışmalarımız; çok yönlü, bütüncül bir yaklaşımla sıfır tolerans ilkesiyle sürdürülmektedir. Toplumun tüm kesimlerinin önleme, koruma, cezalandırma ve politika boyutuyla sürecin içinde ortak ve kararlı bir şekilde yer alması önemlidir. 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun yürürlüğe girmesi yasal altyapı güçlendirilmiş ve kadına yönelik şiddetle mücadele bir üst seviyeye taşınmıştır. Bakanlığımız koordinasyonunda yürütülen çalışmalar kararlılıkla sürdürülmekte, hiçbir ayırım yapılmaksızın, engellilerin ihtiyaçları gözetilerek tüm şiddet mağdurlarının korunması hedeflenmekte olup yaptığımız çalışmalar şu şekildedir:

- Ülkemizde 2007 yılından beri yürürlükte olan ve kadına yönelik şiddetle mücadele yol haritasını çizen Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı (2021-2025) yürürlüğe girmiştir.
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planında “politika önceliklerinin belirlenebilmesi için yıllık olarak faaliyet planlarının oluşturulacağı” faaliyeti çerçevesinde Bakanlığımız koordinasyonunda Adalet, İçişleri, Milli Eğitim ve Sağlık Bakanlıkları ile Diyanet İşleri Başkanlığı iş birliğinde uygulanmak ve izlenmek üzere 2022 Yılı Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Faaliyet Planı hazırlanmış olup uygulanmaktadır.
- IV. Ulusal Eylem Planımızın da 81 il düzeyinde uygulanmasına yönelik çalışmalar yerelin ihtiyaçları dikkate alınarak 81 ilde İl Eylem Planları hazırlanmış olup, uygulanmaya başlanmıştır.

- Kurumsal hizmetlerimiz 81 Şiddet Önleme ve İzleme Merkezi (ŞÖNİM), 387 Sosyal Hizmet Merkezi Şiddetle Mücadele İrtibat Noktası ve 3.624 kapasiteli 149 kadın konukevi ile yürütülmektedir. Şiddet Önleme ve İzleme Merkezleri (ŞÖNİM), 6284 Sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kapsamında hizmet vermeye başlamıştır. Bu merkezlerde şiddet mağduruna yönelik tedbirlerin takibi ve izlenmesi ile psikososyal destek, hukuki destek, eğitim ve mesleki destek, sağlık desteği, ekonomik destek ve rehberlik danışmanlık ve yönlendirme hizmetleri sunulmaktadır. Kurumsal hizmet birimlerinde erişilebilirliğin sağlanmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.
- 81 ilde hizmet veren ŞÖNİM’lerden ise 2022 yılı Mayıs sonu itibariyle 107.317 kadın, 10.063 erkek ve 7.393 çocuk olmak üzere toplam 124.773 kişi hizmet almıştır.
- Şiddet mağdurlarının etkin korunması bağlamında; Elektronik Kelepçe Uygulaması ile şiddet mağduru ve şiddet uygulayıcı birlikte izleyerek yüksek riskli vakalarda etkili koruma ve müdahale sağlanmaktadır. Elektronik Kelepçe uygulaması, İçişleri Bakanlığı işbirliğinde 25.01.2021 itibariyle ülke genelinde yaygınlaştırılması sağlanmıştır. Elektronik kelepçe uygulamasının hukuki altyapısını oluşturan Yönetmelik 04 Eylül 2021 tarihinde “6284 Sayılı Kanun Kapsamında Teknik Yöntemlerle Takip Sistemlerinin Kullanılmasına Dair Yönetmelik” Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.
- Bakanlığımız ile İçişleri Bakanlığı işbirliğinde şiddet mağduru veya şiddet görme riski altında olan kadınlar için etkin ve hızlı müdahalenin sağlanması amacıyla Kadın Destek Sistemi (KADES) Mobil uygulaması hayata geçirilmiştir.
- Bakanlığımız bünyesinde bulunan “Alo 183 Sosyal Destek Hattı” şiddete uğrayan ya da uğrama riski taşıyan, destek ve yardıma ihtiyacı olan kadın ve çocuklar için psikolojik, hukuki ve ekonomik danışma hattı olarak 7 gün 24 saat ücretsiz hizmet vermektedir. Mart ayı itibariyle gelen çağrılarının artışı göz önünde bulundurularak 183 Sosyal Destek Hattında şiddet mağdurları “0” tuşuna yönlendirilerek önceliklendirme süreci başlatılmıştır. 2020 Mayıs ayı itibariyle ise WhatsApp uygulaması; 2021 yılı başından itibaren ise BİP uygulaması üzerinden “0 501 183 0 183” iletişim numarasıyla vatandaşlara hizmet sunulmaya başlanmıştır.

Bakanlık olarak kadına yönelik şiddetle mücadele alanında yasal düzenlemeler, farkındalık yaratma ve eğitim çalışmaları, koruyucu hizmet sunumu ve şiddet mağdurlarının güçlendirilmesi, kurumlar arası işbirliği ve koordinasyonu artırma, şiddet mağduru kadınların korunması ve desteklenmesine yönelik kurumsal mekanizmaların güçlendirilmesi başlıkları altında çok boyutlu ve tüm tarafların katkısı ile kararlılıkla çalışmalar sürdürülmektedir.

Ayrıca, şiddet vakalarına ilişkin veriler ve bilgiler esas olarak Adalet Bakanlığı UYAP sistemi, İçişleri Bakanlığı POL-NET ve Jandarma Genel Komutanlığı’nın veri sistemi üzerinde toplanmaktadır.